

Paljonko kustannuskilpailukyvyn pitäisi parantua?

Lauri Kajanoja

*Vienti ja teollisuuden työllisyys ovat vähentyneet jyrkästi, mikä johtuu osin kustannuskilpailukyvyn heikkene-
misestä. Kustannuskilpailukyvyn pitäisi siis parantua talouskasvun ja työllisyyden edellytysten kohentamiseksi.
Mutta kuinka paljon sen pitäisi parantua? Talouden ulkoisen tasapainon mittareiden avulla arvioituna kustan-
nuskilpailukyvyn parantumisen tarve on nyt noin 10–15 prosenttia, kun sitä mitataan koko talouden työokus-
tannusten tasolla muihin maihin verrattuna.*

Suomen talouden viime vuosien heikkous on koskenut suurelta osin vientiä. Suomen vienti on supistunut vuoden 2008 puolivälin jälkeen enemmän kuin yhdenkään toisen kehittyneen talouden. Viennin vähenemiseen on liittynyt teollisuuden tuotannon ja työllisyyden vähene-
minen. Samalla vaihtotase on kääntynyt alijää-
mäiseksi.

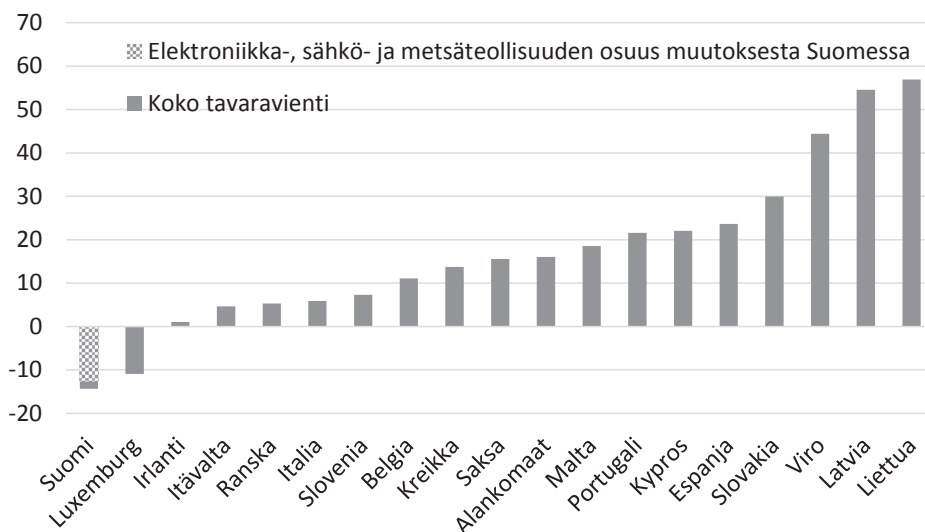
Kotimaisen kustannustason useimpia kaup-
pakumppanimaita nopeampi nousu selittää
osan viennin supistumisesta muihin maihin
verrattuna. Vientiin ovat lisäksi vaikuttaneet
elektroniikka- ja metsäteollisuuden vaikeudet,
joita ei voi merkittävässä määrin selittää työ-
kustannuksilla. Kustannuskehityksen roolia
kuvaa se, että Suomen vienti on ilman elekt-
roniikka- ja metsäteollisuuden tuotteitakin su-
pistunut useimpiin muihin maihin verrattuna
(kuvio 1).

Tässä artikkelissa tarkastellaan Suomen
kustannuskilpailukyvyn parantamisen tarpeen
mittaluokkaa. Ensin käydään läpi erilaisten
kustannuskilpailukyvyn indikaattorien soveltu-
vuutta Suomen tilanteen analysoimiseen. Tä-
män jälkeen tarkastellaan sitä, kuinka paljon
kustannuskilpailukyvyn pitäisi parantua, jotta
taloudessa saavutettaisiin ulkoinen tasapaino.
Ulkoista tasapainoa mitataan vaihtotaseen ja
talouden avoimen sektorin työllisyyskehityksen
avulla.

Kilpailukyvyllä voidaan tarkoittaa eri asioi-
ta. Joskus puhutaan ”reaalisesta kilpailukyvyys-
tä” tai ”kasvukilpailukyvyistä”. Tällöin kyse on
talouden pitkän aikavälin kasvumahdollisuuk-
sista, joihin vaikuttavat keskeisesti mm. talou-
den instituutiot. Tässä artikkelissa kilpailuky-
vyllä tarkoitetaan kuitenkin kustannuskilpailu-

VTT Lauri Kajanoja (lauri.kajanoja@bof.fi) on johtokunnan neuvonantaja Suomen Pankissa. Kirjoituksen aiempi versio on julkaistu Suomen Pankin verkkosivulla 25.6.2015. Artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttä-
mättä edusta Suomen Pankin näkemystä.

Kuvio 1. Euroalueen maiden tavaraviennin muutos 2008–2013, %

Lähde: OECD, Eurostat ja Tulli.

kykyä. Se selittää talouden ulkoisen tasapainon edellytyksiä joidenkin vuosien aikajänteellä.

1. Kustannuskilpailukyvyen mittarit

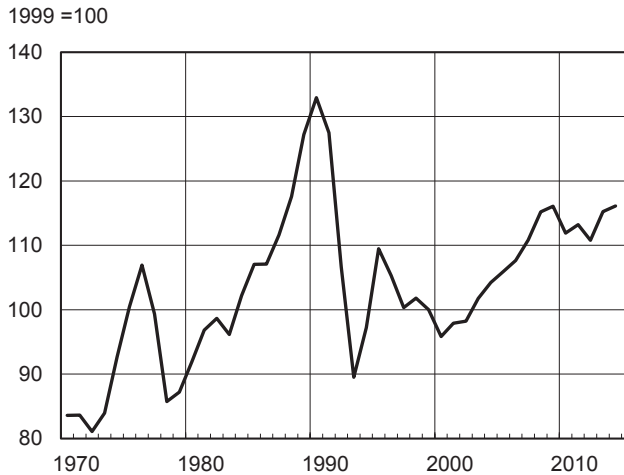
Kustannuskilpailukyvyille on olemassa erilaisia tilastoihin pohjautuvia mittareita (Turner ja Van't dack 1993). Yksi niistä on työkustannusten kehitys muihin suunnilleen saman taloudellisen kehitystason maihin verrattuna. Näin laskettujen suhteellisten työkustannusten kasvu heikentää talouden ulkoisen tasapainon edellytyksiä, jos olosuhteissa ei tapahdu muita muutoksia. Tällöin kannattavuus suhteessa ulkomaiseen tuotantoon heikkenee talouden avoimella sektorilla eli vientituotannossa ja tuonnin kanssa kilpailevassa tuotannossa. Tämä pienentää tuotantoa ja työllisyyttä näillä toimialoilla.

Työkustannukset suhteessa kehittyneisiin kauppakumppanimaihin ovat kasvaneet, kun

niitä mitataan palkansaajakorvauksilla palkansaajaa kohti. Vuodesta 1999 vuoteen 2014 työkustannukset kasvoivat 16 % suhteessa tärkeimpien kauppakumppanimaiden painotettuun keskiarvoon, jossa painot edustavat maiden osuuksia Suomen ulkomaankaupassa (kuvio 2). Suhteessa euroalueen keskiarvoon nousu oli samalla aikavälillä noin 10 %. Ennen 1980-lukua Suomen talouden voi arvioida olleen vielä hieman kehittymättömämpi kuin useimpien muiden kehittyneiden talouksien, joten työkustannusten vertailussa rajoitetaan tässä artikkelissa vuoden 1985 jälkeiseen aikaan.

Työkustannusten suhteellinen kehitys ei ole ainoa talouden ulkoiseen tasapainoon vaikuttava tekijä. Kustannuskilpailukykyä mitattaessa työkustannusten kasvu suhteutetaan usein johonkin tuotannon muutosta kuvaavaan muuttajaan, joka kuvaa samalla yritysten palkan-

Kuvio 2. Työkustannukset Suomessa suhteessa kehittyneisiin kauppakumppaneihin

Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohti samassa valuutassa. Maat painotettu osuuksilla Suomen ulkomaankaupasta (kaksoispainoilla). Vertailussa: DK, DE, IE, EL, ES, FR, IT, NL, AT, SE, UK, US, JP ja NO.

Lähde: Euroopan komissio, Macrobond, EU KLEMS ja omat laskelmat

maksukyvyyn muutosta. Tuotantoon suhteutettujen työkustannusten kasvu kauppakumppanimaihin verrattuna heikentää talouden ulkoisen tasapainon edellytyksiä.

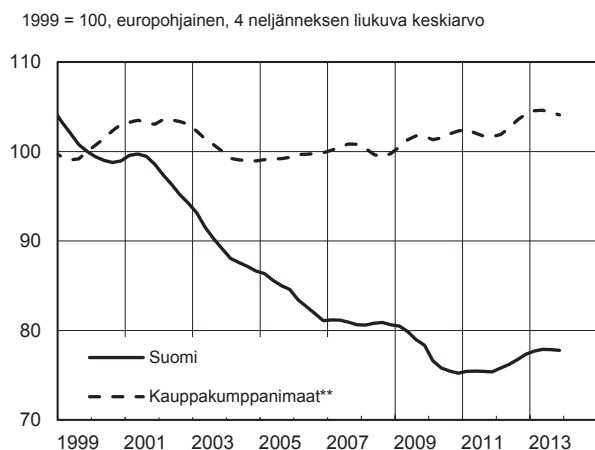
Tällaisena kustannuskilpailukyvyyn mittarina käytetään usein nimellisiä yksikkötyökustannuksia. Silloin työkustannukset henkeä kohti suhteutetaan työn tuottavuuteen, joka laskeaan tuotannon määrän muutoksen perusteella. Toinen vaihtoehto on käyttää tuotannon määrän sijasta tuotannon arvoa. Tällaista mittaria kutsutaan reaalisiksi yksikkötyökustannuksiksi. Se kuvaa käänteisesti tuotannon kannattavuutta, ja samalla se kuvaa myös työn tulo-osuuden kehitystä.

Suomen tapauksessa hyödyllisiä mittareita ovat sekä nimelliset että reaaliset yksikkötyökustannukset, mutta niiden hyödyllisyys ei koske kaikkia toimialoja. Talouden avointa sektoria tarkasteltaessa tuotannon kannattavuus on

hyödyllinen mittari, kun taas nimelliset yksikkötyökustannukset eivät Suomen tapauksessa sitä ole (Kajanoja 2012). Tähän on synnä Suomen talouden avoimella sektorilla aiemmin vallinnut kansainvälisesti hyvin poikkeava hintakehitys (kuviot 3). Hintojen aleneminen tarkoittaa, että tuotannon määrän kasvu ei ole merkinnyt vastaavaa tuotannon arvon kasvua. Tuotannon kannattavuus ja yritysten palkanmaksukyky eivät riipu tuotannon määrän vaan sen arvon kasvusta.

Suomen tehdasteollisuuden poikkeavan hintakehityksen taustalla on ollut teollisuuden toimialarakenne. Paperiteollisuuden osuus on Suomessa edelleen verraten suuri, ja sen tuotteiden kansainvälinen hintakehitys on ollut pitkään heikkoa. Lisäksi elektroniikkateollisuuden osuus oli Suomessa poikkeuksellisen suuri Nokian matkapuhelintuotannon menestyksen vuosien ajan, ja tällä nopeasti kehittyvä-

Kuvio 3. Tehdasteollisuuden tuotannon hinta*

*Bruttoarvonlisäyksen implisiittinen deflaattori samassa valuutassa.

** Keskiarvo Suomen ulkomaankaupan painoilla. Vertailumaat: DK, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, NL, AT, SI, SK, SE, NO, UK, US.

Lähde: Eurostat, BEA, BLS ja omat laskelmat.

lä toimialalla tuotteiden tilastoidut hinnat laskevat.

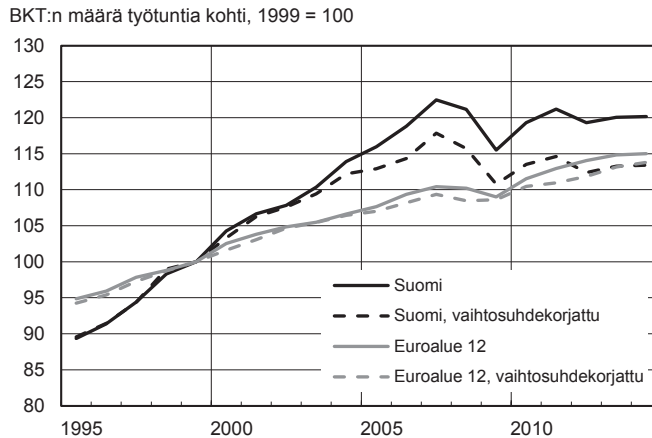
Tilastoissa näkyvä matkapuhelinten hintojen lasku johtuu hintaindeksien muodostamistavasta. Hinnat tilastoidaan niin, että tuotteiden ominaisuuksien paraneminen näkyy niiden hintojen laskuna. Näin tapahtuu, vaikka yhden keskimääräisen myydyin puhelimen hinta euroissa laskettuna pysyisi muuttumattomana. Kun tuotannon määrän kasvu muodostetaan tilastoissa tuotannon arvon muutoksen ja hinnan muutoksen erotuksena, tilastoitujen hintojen aleneminen tarkoittaa tuotannon määrän kasvua suhteessa sen arvoon.

Tehdasteollisuuden poikkeuksellinen hintakehitys on näkynyt koko talouden tasolla ulkomaankaupan vaihtosuhteen poikkeuksellisen suurena heikkenemisenä muihin maihin verrattuna (Kajanoja 2015, kuvio 4). Toisin sanoen vientihinnat ovat laskeneet tuntuvasti

suhteessa tuontihintoihin. Vaihtosuhteen heikkeneminen on merkinnyt, että kansantulon määrä ei ole kasvanut yhtä paljon kuin bruttokansantuotteen määrä (OECD 2105, 187). Vaihtosuhteen heikkenemisen vaikutusta kansantulon määrään voidaan kuvata vaihtosuhteella korjatun bruttokansantuotteen kehityksen avulla (OECD 2009). Se kertoo, kuinka suuren reaalisien tulojen kasvun BKT:n määrän muutos tuottaa. Esimerkiksi suhteessa euroalueen 12 ensimmäiseen jäsenmaahan Suomen BKT:n määrän kasvu liioitteli kansantulon määrän kasvua kumulatiivisesti noin viiden prosentin verran vuosien 1999 ja 2014 välisenä aikana (kuvio 4).

Kustannuskilpailukykyä mitattaessa vaihtosuhteen heikkeneminen on otettava huomioon. Se merkitsee, että koko talouden yksikkötyökustannukset antavat Suomen kustannuskilpailuvyydestä liian myönteisen kuvan. Kun vuosien

Kuvio 4. Vaihtosuhteen heikkenemisen vaikutus kansantulon määrään työtuntia kohti

Lähde: Euroopan komissio

1999 ja 2014 välillä virheen kumulatiivinen koko on viiden prosentin suuruusluokkaa, suhteellinen hintakehitys aiheuttaa kustannuskilpailukyvyyn kannalta koko talouden yksikkötyökustannuksiin samanlaisen, joskin pienemmän tulkintaongelman kuin tehdasteollisuuden yksikkötyökustannuksiin. Vaihtosuhteen merkitys kustannuskilpailukyvyyn ja palkkaratkaisujen mitoituksen kannalta on ymmärretty pitkään, kuten Sauramo (2004, 16–17) tuo esiin.

Toisaalta kotimarkkinasektoria tarkasteltaessa nimellisten yksikkötyökustannusten kehitys suhteessa muihin maihin on hyödyllinen kustannuskilpailukyvyyn mittari. Kotimarkkinatoimialoilla tuotannon kannattavuus voi puolestaan olla harhaanjohtava mittari, kun tavoite on tarkastella talouden ulkoisen tasapainon edellytyksiä. Tämä johtuu siitä, että jos kotimarkkinatoimialoilla hinnat ja palkat esimerkiksi nousevat yhtäaikaaisesti muihin maihin verrattuna, kannattavuus voi pysyä siellä jotta-kuinkin ennallaan samalla, kun talouden ulkoisen tasapainon edellytykset heikkenevät. Heik-

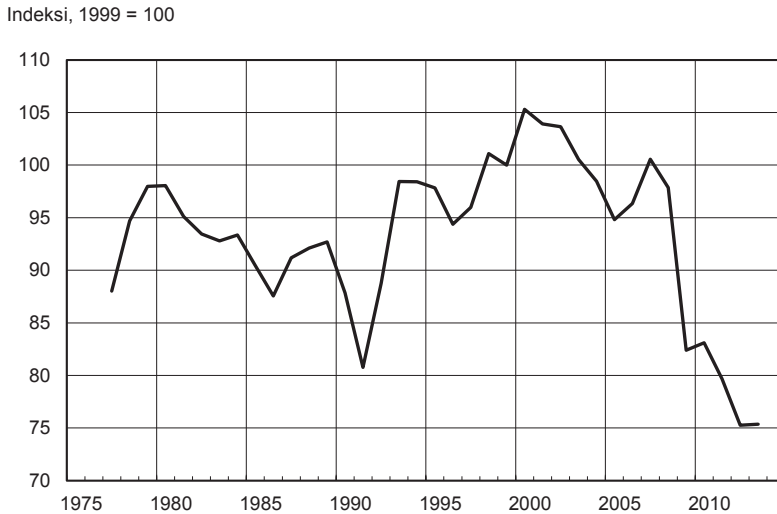
keneminen johtuu tällöin siitä, että talouden avoin sektori joutuu maksamaan aiempaa enemmän ostamistaan kotimaisista välituotteista. Toisin kuin avoimella sektorilla, kotimarkkinatoimialoilla kansainvälinen kilpailu ei suoraan estä myyntihintojen nousua palkkojen nousun seurauksena.

2. Avoimen sektorin kannattavuus on heikentynyt

Talouden avoimen sektorin suhteellinen kannattavuus on heikentynyt trendin omaisesti vuosituhannen vaihteen jälkeen, kun sitä mitataan tehdasteollisuuden kannattavuudella kauppakumppaneihin verrattuna (kuvio 5). Tehdasteollisuuden kannattavuuden mittari on tässä reaalisten yksikkötyökustannusten käännteisluku.

Avoimen sektorin kehitystä voidaan karkeasti kuvata tehdasteollisuutta koskevien tietojen avulla. Tehdasteollisuudesta on saatavilla kansainvälisesti vertailukelpoisia tilastoja, ja

Kuvio 5. Tehdasteollisuuden subteellinen kannattavuus*

*Arvonlisä jaettuna työkustannuksilla. Suomi suhteessa kehittyneisiin kauppakumppanimaihin (AT, BE, DE, DK, ES, FR, EL, IE, IT, NL, PT, SE, SE, UK, US) Suomen ulkomaankaupan painoilla.

Lähde: Macrobond, Reuters ja omat laskelmat.

sen osuus Suomen koko viennistä on yli 80 %. Tavaroiden viennin lisäksi tehdasteollisuuden osuus palveluiden viennissä on merkittävä.

Suomen tehdasteollisuuden kannattavuuden heikkenemiseen on vaikuttanut toimialan omien palkkojen nousu, sen tuotoksen arvon heikko kehitys sekä tehdasteollisuuden ostamien välituotteiden hintojen nousu. Tehdasteollisuus ostaa runsaasti kotimaisia välituotteita muilta toimialoilta eli lähinnä palvelualoilta. Vuoden 1999 jälkeen työkustannusten nousu on etenkin palvelualoilta ollut Suomessa nopeampaa kuin useimmissa kauppakumppanimaisissa. Tämä ero toimialojen välillä on syntynyt suurimmaksi osaksi vuodesta 2008 lähtien.

Tehdasteollisuuden kotimaisten välituotteiden hintojen kehityksestä ei ole suoraan saatavissa tilastoja. Voidaan kuitenkin tarkastella hinta- ja kustannuskehitystä niillä tehdasteolli-

suuden ulkopuolisilla toimialoilla, jotka tuottavat välituotteita tehdasteollisuudelle. Yksikkötyökustannukset nousivat näillä toimialoilla Suomessa runsaat 10 % suhteessa kauppakumppanimaihin vuodesta 1999 vuoteen 2013, kun toimialat painotetaan niiden osuuksilla Suomen tehdasteollisuuden välituotekäytöstä ja maat painotetaan niiden osuuksilla Suomen ulkomaankaupasta (Kajanoja 2015, kuvio 7; Kivistö 2013). Palkkojen nousu on ollut kauppakumppanimaita nopeampaa laajasti näillä toimialoilla.

Mankisen ym. (2012, 33) arvion mukaan palkkojen nousu 1 prosentilla kotimarkkinatoimialoilla aiheuttaa suunnilleen yhtä suuren kustannusten kasvun tehdasteollisuudelle kuin tehdasteollisuuden omien palkkojen nousu samaisella 1 prosentilla. Vaikutuksen koon taustalla on kotimaisten välituotteiden käytön mer-

kitys tehdasteollisuudelle ja niitä tuottavien toimialojen työvoimavaltaisuus.

Tehdasteollisuudessa kannattavuus on kehittynyt eri toimialoilla viime vuosina hyvin eri tavoin. Suhteessa kauppakumppanimaihin kannattavuus on heikentynyt erityisesti elektroniikka- ja metsäteollisuudessa, kun taas kemianteollisuudessa sekä koneiden ja laitteiden valmistuksessa (pl. elektroniikka) kannattavuuden kehitys on ollut huomattavasti parempaa (Kajanoja 2015, kuvio 8).

Kun kustannuskilpailukyvyyn mittareita tulkitaan, voidaan kysyä, pitäisikö elektroniikka- ja metsäteollisuus poistaa vertailuista. Niiden suhteellisen kannattavuuden heikkeneminen kun ei ainakaan suurelta osin ole ollut useimpia muita maita nopeamman palkkakehityksen seurausta. Toisaalta voidaan väittää, että yhtä mielekästä olisi tällöin poistaa vertailusta myös kemianteollisuus ja sekä koneiden ja laitteiden valmistus (pl. elektroniikka). Näin siksi, että niiden suhteellisen hyvän kannattavuuskehitys ei sekään liene muista maista poikkeavan palkkakehityksen seurausta.

Edellä esitetty kysymyksenasettelu paljastaa, että teollisuuden toimialojen yksityiskohdainen vertailu kertoo paljon niiden ongelmista ja onnistumisista. Talouden ulkoisen tasapainon edellytyksistä kuitenkin kertoo enemmän koko avoimen sektorin keskimääräinen kannattavuus ja mm. työkustannusten kehitys koko taloudessa keskimäärin kauppakumppanimaihin nähden. Jos talouden tulonmuodostuskyky suhteessa muihin maihin syystä tai toisesta heikkenee ja suhteellinen palkkataso ei reagoi siihen nopeasti, kustannuskilpailukyky kärsii. Tämä heikentää talouden ulkoista tasapainoa, avoimen sektorin työllisyyttä ja pidemmän päälle työllisyyskehityksen edellytyksiä koko taloudessa.

3. Kustannuskilpailukyvyyn tason arviointi

Kuinka paljon Suomen kustannuskilpailukyvyyn pitäisi parantua, jotta talouden ulkoisen tasapainon edellytykset olisivat jälleen kunnossa? Edellä on tarkasteltu kustannuskilpailukyvyyn muuttumista ajan kuluessa, mutta nyt esitetty kysymys edellyttää kustannuskilpailukyvyyn tason tarkastelemista.

Kustannuskilpailukyvyyn erilaisten indikaattorien tasojen vertailu muihin maihin ei tarjoa helposti tulkittavissa olevaan tietoa kustannuskilpailukyvyyn parantamisen tarpeesta. Vaikka keskimääräisten tuntiansioiden vertailu ei kerro suoraan mitään talouden ulkoisen tasapainon edellytyksistä. Esimerkiksi Afrikan muihin maihin maanosiin nähden matala palkkataso ei merkitse, että maanosan vaihtotase olisi jatkuvasti vahvasti ylijäämäinen.

Tuotannon kannattavuuden tasovertailut eivät nekään ole helposti tulkittavissa kustannuskilpailukyvyyn kannalta. Esimerkiksi Saksan teollisuuden monilla toimialoilla kannattavuuden taso on reaalisten yksikkötyökustannusten avulla mitattuna ollut pitkään heikompi kuin monissa muissa maissa ilman, että tuotanto olisi siirtynyt Saksasta pois. Taustalla saattaa olla toimialojen rakenteeseen liittyviä tekijöitä.

Nimellisten yksikkötyökustannusten osalta tasovertailuja ei puolestaan ole ylipäänsä mielekästä esittää. Syy on se, että tämän suureen laskemisessa käytetty työn tuottavuus perustuu tuotannon määrän kehitykseen, joka kuvaa aina muutosta jostain perusvuodesta. Kansainvälisiä vertailuja kuluttajahintojen tasosta on saatavissa, mutta vastaavia vertailuja ei ole ainakaan laajasti käytettävissä työn tuottavuuden määrällisten tasojen vertaamiseksi.

Yksi mahdollinen lähestymistapa on verrata kustannuskilpailukyvyyn mittareiden nykyisiä arvoja niiden pitkän aikavälin keskiarvoihin. Kuten edellä on esitetty, tällaisessa vertailussa hyödyllisiin mittareihin kuuluvat suhteelliset työkustannukset ja tehdasteollisuuden suhteellinen kannattavuus reaalisten yksikkötyökustannusten käänteisluvun avulla tarkasteltuna. Ensin mainitun mittarin poikkeama vuosien 1985–2014 keskiarvosta oli 7 % vuonna 2014. Jälkimmäisen mittarin vastaava poikkeama oli 19 % vuonna 2013. Kumpikin poikkeama kertoo kustannuskilpailukyvyyn viimeaikaisesta heikosta tasosta. Poikkeamiin vaikuttaa kuitenkin niiden vertailuajanjakson valita, mikä vaikeuttaa niiden tulkitsemista.

Tehdasteollisuuden suhteellisen kannattavuuden poikkeaman tulkinnan osalta on syytä huomata, että kyseiseen mittariin työkustannusten kehitys vaikuttaa sekä toimialan omien työkustannusten kautta että sen ostamien väli tuotteiden hintojen kautta. Edellisessä luvussa esitettyyn arvion nojaten työkustannusten nousu talouden kaikilla toimialoilla 10 prosentilla merkitsee tehdasteollisuuden reaalisten yksikkötyökustannusten nousemista karkeasti ottaen 16 prosentilla. Tämä merkitsee, että muuttujan 19 prosentin poikkeama voitaisiin poistaa muutamalla koko talouden suhteellisia työkustannuksia noin 12 prosentilla.

4. Kustannuskilpailukyvyyn parantamisen tarve ja ulkoinen tasapaino

Kenties hyödyllisin tapa vastata kysymykseen kustannuskilpailukyvyyn parantamisen tarpeen mittaluokasta perustuu yhteyteen kustannuskilpailukyvyyn hyödyllisten mittarien ja ulkoisen tasapainon mittarien välillä. Seuraavaksi suh-

teutetaankin kustannuskilpailukyvyyn mittareita vaihtotaseen ja tehdasteollisuuden työllisyyden kehitykseen. Haetaan vastausta kysymykseen, kuinka paljon parempi kustannuskilpailukyvyyn olisi pitänyt olla, jotta vaihtotase olisi ollut lievästi ylijäämäinen vuonna 2014 ja jotta tehdasteollisuuden työllisyys olisi ollut toteutunutta suurempi niin, että se olisi ollut pitkäaikaisella, hitaasti laskevalla trendilläään.

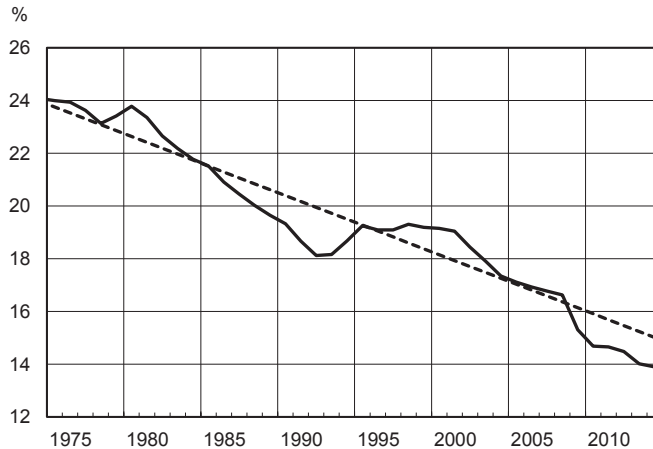
Vaihtotase ja tehdasteollisuuden työllisyyden poikkeama trendiltään on valittu vertailumuuttujiksi, sillä ne esittävät talouden ulkoista tasapainoa tässä tarkastelussa oleellisella tavalla. Kustannuskilpailukyvyyn heikkeneminen vaikuttaa suoraan talouden ulkomaiseen netto-rahoitustarpeeseen ja avoimen sektorin työllisyyskehityksen edellytyksiin.

Tehdasteollisuuden työllisyyden osalta vertailumuuttujana käytetään alan työllisyysosuiden poikkeamaa pitkän aikavälin trendiltään. Työllisyysosuudella tarkoitetaan alan työllisten osuutta koko talouden työllisistä. Pitkän aikavälin trendi on vuosille 1975–2004 estimoitu lineaarinen trendi (kuvio 6). Estimointiperiodista on jätetty pois vuoden 2004 jälkeinen suurten vaihtelujen ajanjakso. Sen ottaminen mukaan pienentäisi vuodelle 2014 arvioitua työllisyysosuuden poikkeamaa trendiltään. Toisaalta estimointiajanjakson ulottamien kauemmas historiaan kasvattaisi vuoden 2014 trendipoikkeamaa.

Vaihtotaseen ulkoista tasapainoa osoittavana tasona käytetään tässä sen yhden prosentin kokoista ylijäämää suhteessa bruttokansantuotteen. Empiiriset tutkimukset ja limittäisten sukupolvien malleihin perustuvat laskelmat viittaavat siihen, että vaihtotaseen väestökehityksestä riippuva ”tasapainotas” riippuu maan vanhushuoltosuhteesta ja sen odotetusta tulevasta kehityksestä suhteessa muihin maihin.

Kuvio 6. Tehdasteollisuuden työllisyysosuus

Lähde: Tilastokeskus ja omat laskelmat

Vaihtotaseen ylijäämä tarkoittaa, että koko kansantalouden menot ovat pienemmät kuin tulot. Ikääntymiseen varautuminen voi merkitä ulkomaisen nettovarallisuuden kasvattamisen ja siten vaihtotaseen ylijäämään tarvetta. Vaihtotaseen toteutuva kehitys riippuu väestörakenteen lisäksi muistakin tekijöistä.

Suoraan Suomea koskevia estimointi- tai laskelmatuloksia vaihtotaseen ”tasapainotasosta” ei juuri ole saatavilla. Barnesin ym. (2010) tulosten mukaan Suomen vaihtotaseen olisi väestön ikärakenteen perusteella voinut odottaa olevan ylijäämäinen 2 % suhteessa BKT:hen vuosina 2004–2008. Tämän jälkeen Suomen vanhushuoltosuhte on heikentynyt. Väestön nusteiden mukaan se tulee kuitenkin heikkeneämään lisää suhteessa muihin maihin tulevina vuosikymmeninä (kuvio 7). Siten ei näytä olevan syytä arvioida vaihtotaseen ”tasapainotasoa” olleen nolla tai alijäämän puolella vuonna 2014. Lisäksi Suomen työeläkelaitosten netto-luotonanto on viime vuosina pysynyt selvästi positiivisena, mikä osaltaan kuvaa kansantalou-

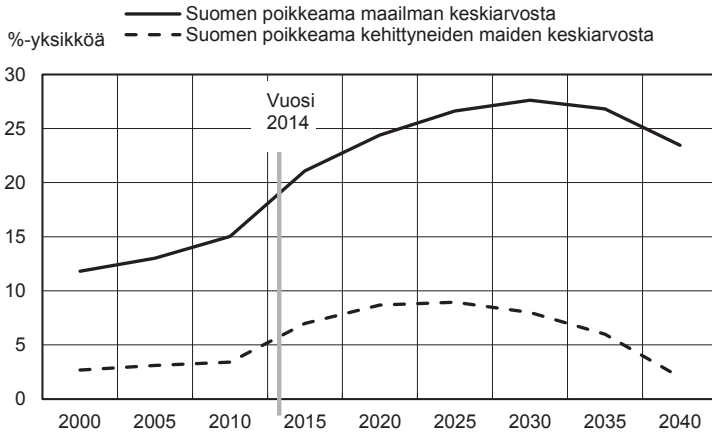
den edelleen jatkuvaa varautumista huoltosuhteen tulevaan heikkenemiseen.

Edellä mainituilla perusteilla vaihtosuhteen ”tasapainotason” voi arvioida olevan pienempi kuin 2 % suhteessa BKT:hen mutta suurempi kuin nolla. Oletus on asetettu näiden lukujen puoliväliin eli 1 prosenttiin. Tätä ”tasapainotasoa” koskevaan arvioon liittyy väistämättä epävarmuutta, ja hyvin perusteiden voitaisiin päätyä hieman toisenlaiseenkin oletukseen. On lisäksi syytä huomata, että oletettu 1 prosentin taso kuvaa ”tasapainoa” vuonna 2014 eikä tulevaisuudessa. Vanhushuoltosuhteen on syytä odottaa painavan vaihtotaseen jäämää enenevästi tulevina vuosina.

5. Kustannuskilpailukyvyyn parantamisen tarve on noin 10–15 %

Voidaan odottaa, että vertailumuuttujien eli vaihtotaseen ja tehdasteollisuuden työllisyysosuuden kehitys riippuu pitkälti talouden kus-

Kuvio 7. Vanhushuoltosuhde*

*Yli 64-vuotiaiden määrä suhteessa 20–64-vuotiaiden määrään.

Lähde: YK ja omat laskelmat

tannuskilpailukyvyyn kehityksestä. Näin näyttääkin kuvion 8 mukaan olevan.

Kuvion 8 perusteella voidaan silmämääräisesti arvioida, kuinka paljon kustannuskilpailukyvyyn mittareiden pitäisi parantua, jotta vaihtotase ja tehdasteollisuuden työllisyys saavuttaisivat edellä mainitut tavoitetasonsa. Kuviossa näkyvät tiedot viittaavat siihen, että tämä edellyttäisi koko talouden työkustannusten tason alenemista suhteessa kauppakumppanimaiden keskiarvoon suurin piirtein 10–15 prosenttia verran, ehkä lähempänä 10 prosenttia.

Kuviota 8 tarkasteltaessa on syytä huomata edellä mainittu yhteys koko talouden työkustannuskehityksen ja tehdasteollisuuden kannattavuuden välillä, kun jälkimmäistä mitataan reaalistien yksikkötyökustannusten käänteisluvulla. Tehdasteollisuuden kannattavuuden indikaattorin voi arvioida muuttuvan suurin piirtein 16 % silloin, kun talouden kaikkien toimialojen palkkataso muuttuu 10 %.

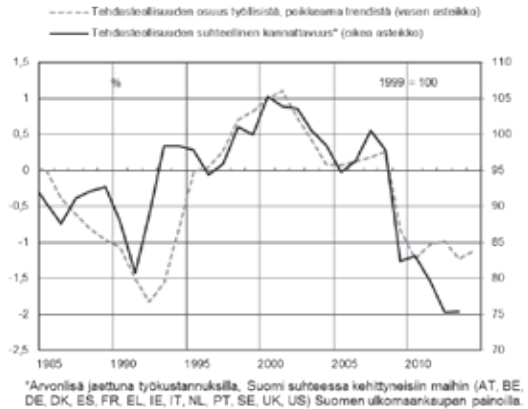
Suhteellisen palkkatason 10–15 prosentin alenemisen voi siis arvioida karkeasti ottaen johtavan edellä määritellyn ”tasapainotason” saavuttamiseen tai lähelle sitä. On syytä huomata, että jos sen sijaan tavoiteltaisiin suurempia muutoksia vaihtotaseessa ja avoimen sektorin työllisyydessä – ja samalla mm. viennissä – kilpailukyvyyn tulisi parantua vielä enemmän. Usein tavallista huonomman kustannuskilpailukyvyyn ajanjaksoa on seurannut tavallista paremman kustannuskilpailukyvyyn ajanjakso. Suhteellisen palkkatason sopeutumisen lisäksi tällaista kehitystä voisivat toki edesauttaa mahdolliset muut muutokset talouden avoimen sektorin kannattavuudessa kuten ulkomaankaupan vaihtosuhteen paraneminen tai tuottavuuskasvun nopeutuminen kauppakumppanimaihin nähden. □

Kuvio 8. Kilpailukyky, työllisyysosuus ja vaihtotase

Suhteelliset työkustannukset ja tehdasteollisuuden työllisyysosuus

Tehdasteollisuuden suhteellinen kannattavuus ja työllisyysosuus

Suhteelliset työkustannukset ja vaihtotase

Tehdasteollisuuden suhteellinen kannattavuus ja vaihtotase

Lähde: Macrobond, Reuters, Tilastokeskus ja omat laskelmat.

Kirjallisuus

Barnes, S., Lawson, J. ja Radziwill, A. (2010), "Current Account Imbalances in the Euro Area: A Comparative Perspective", OECD Economics Department Working Papers, No. 826.

Kajanoja, L. (2012), "Suomen kilpailukyky ja sen mittaaminen", *Euro & talous* 5/2012: 85–95.
 Kajanoja, L. (2015), "Kuinka paljon kustannuskilpailukyvyn pitäisi parantua?", www.eurojatalous.fi.

- Kivistö, J. (2013), ”Toimialoittainen työkustannuskehitys teollisuuden kustannusrakenteen näkökulmasta”, *Euro & talous* 3/2013, 71–80.
- Mankinen, R., Nikula, N. ja Rantala, O. (2012), ”Kustannuskilpailukyvyn mittausmenetelmien uudistaminen”, Valtioneuvoston kanslian raportisarja 3/2012.
- OECD (2009), ”Real measures of income”, *National Accounts at a Glance 2009*, www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264067981-en/02/03/index.html?itemId=/content/chapter/9789264075108-en (viitattu 6.8.2015)
- OECD (2015), ”Economic Policy Reforms 2015: Going for Growth”, OECD Publishing, Paris.
- Sauramo, P. (2004), ”Palkkanormit suomalaisessa tulopoliitikassa: valikoiva katsaus”, *Palkansaajien tutkimuslaitos, Työpapereita* 206.
- Turner, P. ja Van’t dack, J. (1993), ”Measuring international price and cost competitiveness”, *BIS Economic Papers* nr. 39.